

Een kwalitatief onderzoek naar het signaleren van eventuele achterstanden in de spraak- en/of taalontwikkeling bij twee- en driejarigen op het kinderdagverblijf door pedagogisch medewerkers

Naam: Nicole Kamst (357525)
Academie voor Gezondheidsstudies/Opleiding Logopedie
Indiendatum: 15 juni 2020
Osiriscode: LOVB19BT
Begeleider: Margot Visser-Bochane
1^e Beoordelaar: Marlies Oegema
2^e Beoordelaar: Jeanette Edelijn
Worcount: 4965

Samenvatting

Inleiding: Op dit moment is er weinig bekend over het signaleren van achterstanden in de spraak- en/of taalontwikkeling bij twee- en driejarigen op het kinderdagverblijf door pedagogisch medewerkers. Het is van belang om hier onderzoek naar te verrichten. Dit aangezien vroegtijdig signaleren van spraak- en/of taalachterstanden op het kinderdagverblijf voor een grote meerwaarde kan zorgen voor twee- en driejarigen met achterstanden in de spraak- en/of taalontwikkeling en de algehele maatschappij. Om achterstanden in de spraak- en taalontwikkeling te kunnen signaleren, is het van belang dat pedagogisch medewerkers kennis hebben van de spraak- en taalmijlpalen in de normaal verlopende spraak- en taalontwikkeling. Het doel van huidig onderzoek is dan ook om vast te stellen op welke signalen van eventuele achterstanden in de spraak- en/of taalontwikkeling pedagogisch medewerkers letten. Om dit te onderzoeken is de volgende onderzoeksvraag opgesteld: *'Op welke signalen letten pedagogisch medewerkers met betrekking tot eventuele achterstanden in de spraak- en/of taalontwikkeling van twee- en driejarigen op het kinderdagverblijf?'*

Methode: Om een antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag is een kwalitatief onderzoek uitgevoerd, waarvoor een online enquête onder pedagogisch medewerkers in de provincies Friesland, Groningen en Drenthe is verspreid. 20 Participanten die op moment van invullen werkzaam waren op het kinderdagverblijf werden meegenomen in het onderzoek. De data werd geanalyseerd door de antwoorden open te coderen. Hieruit vloeiden subcodes en overkoepelende hoofdcodes.

Resultaten: Uit de resultaten kwam naar voren dat participanten veel kenmerken betreft achterstanden in de taalproductie en spraak weten te signaleren. Deelgenomen participanten lijken het nog wel lastig te vinden om achterstanden in de taalbegrip, welke klanken een twee- driejarige zich al eigen zou moeten hebben gemaakt en ander opvallend gedrag te herkennen.

Discussie: Er is gebleken dat het van belang is dat participanten alle mijlpalen in de normaal verlopende spraak- en taalontwikkeling beter leren herkennen. Daardoor wordt de kwaliteit van signaleren verhoogd. Op basis hiervan wordt onder andere aanbevolen dat logopedisten meer voorlichtingen zouden moeten geven over mijlpalen in de spraak- en taalontwikkeling. Daarnaast wordt onder meer aanbevolen om voorlichtingen te geven over het signaleren van achterstanden in de spraak- en/of taalontwikkeling en ander opvallend gedrag dat bij een achterstand in de spraak- en/of taalontwikkeling kan komen kijken. Eventueel vervolgonderzoek zou zich kunnen richten op signaleren van achterstanden in de spraak- en/of taalontwikkeling in andere provincies.

Kernwoorden:

Spraak- en taalachterstanden, signaleren, kinderopvang, pedagogisch medewerkers

Abstract

Introduction: At the moment, little is known about signaling of speech and/or language development delays in two- and three-year-olds at the day care centre by pedagogical staff. It is important to do research toward this, because early detection of speech and/or language delays at the day care centre can provide great added value for two- and three-year-olds with delays in the speech and/or language development and for the whole society as well. To be able to identify speech and language development delays, is it important that pedagogical staff have knowledge of the speech and language milestones in normal speech and language development. The aim of current research is to determine which signals of delays in speech and/or language development pedagogical staff members recognize. To investigate this, the following research question has been drawn up: *'Which signals do pedagogical staff members pay attention to with regard to possible arrears in the speech and/or language development of two- and three-year-olds at the day care centre?'*

Method: To be able to answer the research question, a qualitative research was carried out. There is an online survey distributed at pedagogical staff in the provinces Friesland, Groningen and Drenthe. 20 Participants who were working at the day care centre at the time of filling in the survey, were included. The data was analyzed by coding the answers openly. Subcodes and general master codes resulted from this

Results: The results showed that participants are able to signalize many characteristics of delays in the language production and speech. Participants still seem to find it difficult to identify delays in language comprehension, which verbs a two and three year old child should already have mastered and other striking behaviour.

Discussion: It has been shown that it is important that participants learn to better recognise all milestones in normal speech and language development. This increases the quality of signalling. Based on this results, it is recommended, among other things, that speech therapists should give more information about milestones in speech and language development. In addition, it is also recommended to provide about identifying delays in speech and/or language development and other striking behaviour that may be involved in a delay in speech and/or language development. Possible follow-up research could focus on identifying speech and/or language development delays in other provinces.

Keywords:

Speech and language delays, signaling, day care centre, pedagogical staff

Inleiding

Communicatie omvat alle middelen waarmee informatie wordt verzonden tussen de afzender en ontvanger (Ndung'u & Kinyua, 2009). De mensheid communiceert voornamelijk met behulp van het systeem van symbolische communicatie, ook wel taal genoemd (Ndung'u & Kinyua, 2009). Taal wordt ook wel gezien als een code waarmee ideeën worden uitgedrukt via een traditioneel systeem van willekeurige communicatiesymbolen (Lahey, 1988). Daarnaast bestaat taal uit vijf linguïstische niveaus: fonologie, semantiek, morfologie, syntaxis en pragmatiek (Schaerlaekens, 2016, p. 17). De taalontwikkeling staat nauw in verband met de spraakontwikkeling. Spraak (fonetiek) verwijst naar de specifieke bewegingen van de articulatoren, waaronder de specifieke bewegingen van de kaak en tong (Stes, 2008, p. 21). Bij spraak wordt gesproken van het motorisch produceren van klanken, woorden en zinnen. Zowel het begrijpen van taal en het produceren van spraakklanken vallen onder de spraak- en taalontwikkeling.

Voor het jonge kind lijkt het leren van taal en spraak een monumentale taak. Ondanks de grote uitdaging om taal en spraak te leren en eigen te maken, verwerft het grootste aantal kinderen de basis van taal en spraak probleemloos, zonder formele instructie of expliciete feedback (Feldman, 2019). In tabel 1 wordt het verloop van de normaal verlopende spraak- en taalontwikkeling weergegeven in de leeftijd tot 4 jaar (Goorhuis-Brouwer, 2007).

Tabel 1: Verloop van de normaal verlopende spraak- en taalontwikkeling in de leeftijd tot 4 jaar volgens Goorhuis-Brouwer (2007)

Leeftijd	
1;0 – 1;6 jaar	- Het kind begrijpt opdrachten met twee woorden - Het kind kan veel en gevarieerd brabbelen met af en toe een herkenbaar woord - Het kind kan één of meer lichaamsdelen aanwijzen
1;6 – 2;0 jaar	- Het kind gebruikt 5 tot 10 woorden (vb. 'mama', 'papa', 'eten')
2;0 – 2;6 jaar	- Het kind begrijpt zinnnetjes met drie woorden - Het kind spreekt in zinnen van twee woorden (vb. 'koek hebben', 'poes ook') - De woordopbouw is vaak onvolledig (vb. 'stoel' = 'toe', 'boterham' = 'bopam')
2;6 – 3;0 jaar	- Het kind spreekt in zinnen van drie woorden waarbij de woordopbouw vaak nog onvolledig is
3;0 – 3;6 jaar	- Het kind spreekt in zinnen van drie tot vijf woorden - De zinnen hebben vaak nog weinig grammaticale structuur - Ongeveer 50-70% van wat het kind zegt, is verstaanbaar voor anderen
3;6 – 4;0 jaar	- Het kind vertelt spontaan wel eens een verhaaltje - Het kind spreekt in enkelvoudige zinnen - Zinsbouw is al beter, maar is er nog sprake van problemen met meervoud en vervoegen van werkwoorden - 75-90% van wat het kind zegt, is verstaanbaar voor anderen

Helaas verloopt de spraak- en/of taalontwikkeling niet bij ieder kind volgens de stappen van de normaal verlopende ontwikkeling. Naar schatting heeft minimaal 5-15% van alle peuters en kleuters problemen met hun spraak en/of taal (Cox, Nannes & Schulte, 2011). Bij deze kinderen is er sprake van een achterstand in de spraak- en/of taalontwikkeling. Bij een achterstand volgt het kind een gebruikelijk ontwikkelingspatroon, maar verloopt de ontwikkeling van de spraak- en/of taalvaardigheden langzamer dan verwacht (Feldman, 2019).

Problemen in de spraak- en/of taalontwikkeling kunnen veel problemen tot gevolg hebben in de communicatieontwikkeling. Deze kunnen problemen omvatten met klanken produceren, woorden vormen, zinnen formuleren, begrijpen wat anderen zeggen, vloeiend spreken en sociaal taalgebruik (Laing, 2002). Goede spraak- en taalvaardigheden zijn van cruciaal belang voor het welzijn van het kind in de vroege jaren tot de volwassenheid (Laing, 2002; Public Health England, 2019). Naast specifieke problemen omtrent spraak, taal en communicatie kunnen er andere problemen worden veroorzaakt. Deze kunnen moeilijkheden omvatten bij het onderhouden en vormen van positieve relaties. Daarnaast kunnen specifieke problemen betreffen spraak, taal en communicatie ook psychische problemen, gedragsproblemen en een laag zelfbeeld veroorzaken (Schoon, Parsons, Rush & Law, 2010). Uit onderzoek blijkt dat vroege signalering van spraak- en taalproblemen, gevolgd door vroege interventie, aanzienlijke voordelen kan bieden die op hun beurt sommige van de bijbehorende problemen kunnen voorkomen of verminderen (Glascoe, 2000).

Het feit dat problemen in de spraak- en/of taalontwikkeling problemen in andere ontwikkelingsgebieden tot gevolg kunnen hebben, benadrukt de noodzaak om signalen van achterstanden te herkennen. De spraak- en/of taalproblemen en de problemen die hieruit voortvloeien hebben effect op het verdere verloop van de ontwikkeling van het kind. Sommige van deze psychische- en gedragsproblemen worden niet in verband gebracht met een onderliggend probleem in de spraak- en/of taalontwikkeling. Hierdoor worden deze overige problemen soms gediagnosticeerd onder andere stoornissen, zoals een autismespectrumstoornis (Howard, 2006). De consequenties van niet-geïdentificeerde of foutief geïdentificeerde achterstanden in de spraak en/of taalontwikkeling zijn groot en blijven individuen gedurende hun levensloop achtervolgen. Een verkeerde diagnose kost het individu, de economie en de maatschappij veel geld. Door kinderen op jonge leeftijd te voorzien van steun, kan de kans op ernstige problemen op latere leeftijd worden beperkt (Public Health England, 2019).

De Nederlandse vereniging voor Logopedie en Foniatrie (NVLF) stelt dat wanneer er op jonge leeftijd gestart wordt met logopedie, de behandelduur korter is en de behandelingen efficiënter zijn (Cox et al., 2011). Tevens bevestigt van Agt (2011) dat vroegtijdige behandeling van spraaktaalachterstanden effectiever is dan late behandeling. Van Agt (2011) stelt zelfs dat vroege interventie ervoor zorgt dat het aantal verwijzingen naar het speciaal onderwijs met zo'n 30% daalt (van Agt, 2011).

Vroege signalering van spraak- en taalachterstanden blijkt van cruciaal belang voor de (verdere) ontwikkeling van jonge kinderen naar volwassenheid. Uit de laatste cijfers van het Centraal Bureau van Statistiek (2020) blijkt dat er in Nederland in het jaar 2018, 454.660 kinderen naar het kinderdagverblijf gingen. Als er wordt gekeken naar de cijfers uit Noord-Nederland blijkt dat 40.650 kinderen in het jaar 2018 naar het kinderdagverblijf gingen. Gezien er uit deze cijfers naar voren komt dat er een groot aantal kinderen naar het kinderdagverblijf gaat, is dit een uitgelezen plek om kinderen vroegtijdig te kunnen signaleren. De jeugdgezondheidszorg heeft de taak om vroegtijdig te signaleren (Lanting, de Wolff, Wiefferink & Uilenburg, 2018), maar kinderdagverblijven kunnen hier ook een rol inspelen. Naast de dagelijkse taken die pedagogisch medewerkers verrichten zoals: opstellen van een dagindeling, zorg dragen voor goede overdrachten met ouders en medewerkers, begeleiden van kinderen bij dagelijkse activiteiten, creëren van een veilige sfeer binnen de groep en beheren van voorraden en hygiëne op de groep hebben ze namelijk de taak om de ontwikkeling van kinderen te volgen (Pedagogisch werker - SAW 3, 2011, p. 579). Vanaf 2018 moet er in het beleidsplan van het kinderdagverblijf opgenomen worden hoe het kinderdagverblijf de ontwikkeling van het kind volgt en stimuleert. Er zijn wettelijk geen methodische of inhoudelijke eisen gesteld aan het volgen van de ontwikkeling van het kind of het vastleggen daarvan. Dit betekent dat kinderdagverblijven geen verplichting hebben tot gebruiken van een digitaal kindvolgsysteem of methodiek met ontwikkelstadia (Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 2018). Na het lezen van verschillende pedagogische beleidsplannen, werd duidelijk dat de meeste kinderdagverblijven werken aan de hand van kindvolgsystemen die bij de verschillende VVE-programma's horen. De VVE-programma's vallen onder de Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE). Op kinderdagverblijven wordt gewerkt met voorschoolse educatie. De voorschoolse educatie is

bedoeld voor peuters in de leeftijd van 2,5 tot 4 jaar. Voorschoolse educatie heeft als doel om peuters met mogelijke (taal)achterstanden beter voor te bereiden op het basisonderwijs (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2016). Helaas zijn er geen wetenschappelijke bronnen in de databanken beschikbaar over signaleren van spraak- en/of taalachterstanden op het kinderdagverblijf door pedagogisch medewerkers. Dit kan betekenen dat hier tot heden geen onderzoek naar is gedaan. Het is van essentieel belang om hier wel onderzoek naar te verrichten, want signalering van spraak- en/of taalachterstanden op het kinderdagverblijf kan voor een grote meerwaarde zorgen voor kinderen met achterstanden in de spraak- en/of taalontwikkeling en de algehele maatschappij (Public Health England, 2019). Het signaleren van deze achterstanden vereist kennis van spraak- en taalmijlpalen (van de normaal verlopende ontwikkeling) en herkenning van risico-indicatoren voor aandoeningen (Feldman, 2019). Het is daarom eerst van belang om vast te stellen op welke signalen van eventuele achterstanden in de spraak- en/of taalontwikkeling pedagogisch medewerkers letten. Het doel van dit onderzoek is om te achterhalen op welke signalen pedagogisch medewerkers letten en dus welke signalen ze herkennen wat betreft achterstanden in de spraak- en/of taalontwikkeling. Aan de hand van de resultaten uit dit onderzoek wordt duidelijk of extra informatie of voorlichting door logopedisten noodzakelijk is op het kinderdagverblijf, met betrekking tot het signaleren van spraak- en/of taalachterstanden. Dit leidt tot de volgende onderzoeksvraag: *‘Op welke signalen letten pedagogisch medewerkers met betrekking tot eventuele achterstanden in de spraak- en/of taalontwikkeling van twee- en driejarigen op het kinderdagverblijf?’*

De onderzoeksvraag is opgedeeld in twee deelvragen. Aan de hand van de twee deelvragen zal mede antwoord gegeven worden op de onderzoeksvraag.

- Wat zijn volgens pedagogisch medewerkers kenmerken van een normaal verlopende spraak- en taalontwikkeling?
- Welke signalen vinden pedagogisch medewerkers op het kinderdagverblijf kenmerkend voor een achterstand in de spraak- en/of taalontwikkeling?

Methode

Onderzoeksmethode

Om antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag was er gekozen voor een kwalitatief onderzoek. Er is gebruik gemaakt van een online enquête met open vragen. Door gebruik te hebben gemaakt van een online enquête in plaats van een conventionele enquête of interview, werd de kans op respons verhoogd (Verhoeven, 2014, p. 231). Een grotere groep participanten maakt het onderzoek waardevoller en geloofwaardiger.

Onderzoekspopulatie

De deelnemers waren geworven aan de hand van twee mailrondes. In de eerste ronde zijn er 50 opzichzelfstaande kinderdagverblijven en meerdere locaties van kinderdagverblijven van grotere organisaties benaderd voor deelname aan het onderzoek. Gezien er meer respons verwacht werd in de eerste mailronde, mogelijk te verklaren door de situatie rondom COVID-19, werd besloten om een tweede mailronde te verrichten. In de tweede ronde zijn er 30 opzichzelfstaande kinderdagverblijven en meerdere locaties van kinderdagverblijven van grotere organisaties benaderd. Alle kinderdagverblijven die in beide rondes benaderd zijn bevonden zich in de provincies Friesland, Groningen en Drenthe. Daarnaast was er gekozen om zoveel mogelijk verschillende kinderdagverblijven te benaderen in verband met generalisatie. Gezien dit onderzoek zich richtte op de signalering van kinderen op het kinderdagverblijf in het hier en nu was een inclusiecriteria opgesteld: participanten zijn op moment van deelname werkzaam als pedagogisch medewerker op het kinderdagverblijf. Participanten die deel wilden nemen aan het onderzoek namen middels telefoon of e-mail weer contact op met de onderzoekster. Vervolgens ontvingen deze participanten de link naar de enquête. De enquête werd na invullen automatisch verstuurd naar de onderzoekster. Na invullen van de enquête konden participanten middels het sturen van een e-mail naar de onderzoekster aangeven of ze de resultaten wilden ontvangen. Er werd gestreefd om 15 participanten de enquête in te laten vullen. Er was voor dit aantal gekozen gezien dit haalbaar was betreft de tijdsplanning van het onderzoek.

Data-verzameling

De data was verzameld aan de hand van online enquêtes door middel van de site EnquêtesMaken. Bij aanvang van de enquête werd er informatie verschaft over het onderzoek en uitleg gegeven over de enquête. Hierop volgde een toestemmingsformulier waar participanten punten moesten aanvinken voor akkoord. Na alle punten te hebben aangevinkt, werd de enquête gestart. De enquête startte met achtergrondvragen. Er werd gevraagd naar geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, werkervaring en het aantal uren dat de participant werkzaam was per week op het kinderdagverblijf. Door het stellen van deze achtergrond vragen, kon de doelgroep beter beschreven worden. Na de achtergrondvragen kwamen er vragen aan bod die gericht waren op beoordelen van eigen kennis betreft spraak- en taalontwikkeling van twee- en -driejarigen, beoordelen van eigen kwaliteit omtrent signaleren van achterstanden in de spraak- en/of taalontwikkeling en hoe ze dit eventueel wouden verbeteren, herkennen van mijlpalen in de normaal verlopende spraak- en taalontwikkeling op twee- en driejarige leeftijd, herkennen van signalen van eventuele achterstanden in de spraak- en taalontwikkeling in de leeftijd van twee- en drie jaar en het signaleren van alarmbellen in de spraak- taalontwikkeling op twee- en driejarige leeftijd. Na het vast stellen van de vragen heeft er een pretest plaats gevonden wat van belang was om zeker te weten dat de vragen juist geïnterpreteerd werden door de participanten (Verhoeven, 2014, p. 234). Dit was ook relevant gezien het feit dat de enquête via de mail werd afgenomen en de onderzoeker niet zelf aanwezig was bij het invullen van de enquête. Na de pretest zijn er kleine aanpassingen gedaan om antwoorden te krijgen die de vragen beoogden. Participanten hadden de enquête online ingevuld. Door middel van het uitzetten van online enquêtes was deelname aan het onderzoekster zo min mogelijk tijdrovend en belastend voor de participant. Het invullen van de enquête nam circa 5 -10 minuten in beslag. Er was gekozen om de enquête niet langer dan 10 minuten in beslag te laten nemen, zodat het onderzoek zo

laagdrempelig mogelijk bleef (Verhoeven, 2014, p.231). Wanneer er onduidelijkheden waren over vragen uit de enquête kon er te allen tijde contact opgenomen worden met de onderzoekster.

Data analyse

De antwoorden op de open vragen waren geanalyseerd in Excel. Hierna werden de gegevens gecodeerd in Microsoft Word. De antwoorden werden eerst open gecodeerd. Aan de hand hiervan ontstonden er subcodes. Deze subcodes zijn ingedeeld bij overkoepelende hoofdcodes. Daarnaast werd ook gekeken hoe vaak elke subcode genoemd werd. De antwoorden van de achtergrondvragen zijn op een rijtje gezet. Vervolgens zijn er gemiddelden uitgerekend, zodat er een goed beeld gecreëerd werd van de deelgenomen participanten.

Ethische aspecten

De participanten hebben voorafgaand aan deelname toestemming gegeven voor het anoniem beantwoorden van de vragen en het ter beschikking stellen van hun antwoorden ter analyse. Tijdens het onderzoek is er te allen tijde rekening gehouden met de privacyrechten van de betrokkenen. Dit houdt in dat namen en telefoonnummers van de participanten niet gebruikt zijn in het onderzoek. E-mailadressen van de participanten werden enkel gebruikt om de enquêtes te versturen. Na het onderzoek zijn de e-mailadressen verwijderd. Informatie uit de verkregen enquêtes werden opgeslagen op een versleutelde en beveiligde laptop. Elke enquête kreeg een unieke code (P1, P2 etc.), op deze wijze werd de verkregen informatie anoniem opgeslagen.

Resultaten

In de resultaten zal eerst de achtergrond van participanten worden besproken. Vervolgens komen beoordeling van eigen kennis van de normaal verlopende spraak- en taalontwikkeling in de leeftijd van twee en drie jaar, inschatting van eigen kwaliteit van signaleren betreft achterstanden in de spraak- en taalontwikkeling en kennis omtrent de normaal verlopende spraak- en taalontwikkeling naar voren. Hierna komen de twee deelvragen aan bod.

Participanten

De enquête is door 20 participanten ingevuld. De 20 deelgenomen participanten waren uitsluitend vrouw. In tabel 2 zijn meer kenmerken van deelgenomen participanten weergegeven. In de laatste rij zijn de gemiddelden zichtbaar.

Tabel 2: weergave leeftijden, opleidingsniveau, aantal jaren werkervaring en aantal werkzame uren per week op het kinderdagverblijf van participanten.

	Leeftijd	Opleidingsniveau	Aantal jaren werkervaring	Aantal uren werkzaam per week op het kinderdagverblijf
P1	60 jaar	Sociaal Pedagogisch Werk niveau 4	21 jaar	28 uur
P2	51 jaar	MDGO Agogisch werk → Tegenwoordig: Sociaal Pedagogisch Werk	31 jaar	36 uur
P3	22 jaar	HBO Pedagogiek	1 jaar	20 uur
P4	24 jaar	Sociaal Pedagogisch Werk niveau 4	0,5 jaar	20 uur
P5	47 jaar	MDGO Agogisch Werk → Tegenwoordig: Sociaal Pedagogisch Werk	27 jaar	26 uur
P6	22 jaar	Sociaal Pedagogisch Werk niveau 4	3 jaar	20 uur
P7	46 jaar	Sociaal Pedagogisch Werk	20 jaar	26 uur
P8	24 jaar	Sociaal Pedagogisch Werk niveau 4	4 jaar	17 uur
P9	45 jaar	MDGO Agogisch Werk → Tegenwoordig: Sociaal Pedagogisch	25 jaar	2 uur

		Werk		
P10	20 jaar	Sociaal Pedagogisch Werk niveau 4	1 jaar	Minimaal 4 uur
P11	33 jaar	Sociaal Pedagogisch werk niveau 3	15 jaar	32 uur
P12	54 jaar	BEP-diploma	12 jaar	32 uur
P13	50 jaar	MDGO Agogisch Werk en HBO Social Work	3 jaar	6 uur
P14	57 jaar	HBO Pedagogiek	22 jaar	30 uur
P15	45 jaar	Sociaal Pedagogisch Werk	20 jaar	15 uur
P16	30 jaar	HBO Pedagogiek	3 jaar	21 uur
P17	46 jaar	Sociaal Pedagogisch Werk niveau 3	20 jaar	5 uur
P18	37 jaar	Sociaal Pedagogisch Werk	16 jaar	24 uur
P19	28 jaar	Sociaal Pedagogisch Werk niveau 4	9 jaar	20 uur
P20	34 jaar	HBO Pedagogiek	3 jaar	9 uur
Gemiddeld	39 jaar		13 jaar	20 uur

Kennis over de normaal verlopende spraak- en taalontwikkeling

Om in kaart te brengen wat participanten van hun kennis vinden over het praten van twee- en driejarigen, is de volgende vraag gesteld: 'Wat vindt u van uw kennis over praten van twee- en driejarigen? (beschrijf zo uitgebreid mogelijk)'. Van alle participanten gaf 35% van de participanten aan zeker te zijn van haar kennis en beoordeelde haar kennis met een goed. De helft (50%) van alle participanten beoordeelde haar kennis voldoende, maar is nog niet 100% zeker van haar eigen kennis. Deze participanten kwamen niet zeker over en/of gebruikten vaak 'ik denk..' of 'ik heb het gevoel dat' in hun antwoord. Daarnaast gaf 15% aan niet zeker te zijn van haar kennis, uit haar hoofd niet veel te weten of lastig te vinden inschatten wat wel of niet normaal is.

Antwoorden diverse participanten: **P4:** "Ik vind mijn kennis niet heel goed. Omdat ik nog maar net half jaar aan het werk ben." **P9:** "Ik heb het gevoel dat ik inmiddels toch wel weet wat het niveau moet zijn in de verschillende fases/leeftijdscategorieën." **P10:** "Ik vind dat ik hier wel wat over weet, maar mag mij hier wel meer in verdiepen." **P12:** "Door de jarenlange ervaring mag ik wel zeggen dat mijn kennis over het praten van peuters goed is." **P20:** "Voldoende. (Over signalering van mogelijke taalproblemen, over praat/taalontwikkeling per leeftijdscategorie, advies van een deskundige is wel altijd welkom)."

Kwaliteit signaleren

Aan de participanten is gevraagd wat zij van hun kwaliteit van signaleren vinden. Van alle participanten beoordeelde 35% haar kwaliteit van signaleren met een goed. De helft (50%) van alle participanten beoordeelde haar kwaliteit van signaleren met een voldoende. Daarnaast gaf nog 15% aan haar kwaliteit van signaleren matig te vinden.

Vervolgens is de volgende vraag gesteld: 'Zou u uw kwaliteit van signaleren willen verbeteren? En zo ja, hoe?'. Zestien van de twintig participanten gaven aan hun kennis te willen verbeteren. Één participant gaf aan het signaleren niet te willen verbeteren en drie antwoorden zijn uitgesloten, omdat deze niet het antwoord gaven dat de vraag als doel had. Van de participanten die hun kwaliteit van signaleren zouden willen verbeteren gaf 65% aan hoe ze dit zouden willen verbeteren. De meeste participanten gaven aan zich meer te willen verdiepen in het signaleren van achterstanden in het praten van peuters (31%) of zouden hier meer informatie over willen ontvangen van een logopedist (31%). Daarnaast gaf 23% van de participanten aan cursussen te willen volgen en 15% gaf aan deel te willen nemen aan workshops om kwaliteit van signaleren te verbeteren.

Antwoorden diverse participanten: **P4:** "Ja door mijn er nog meer er in te verdiepen, maar ook door er op te letten." **P5:** "Ja. Door cursussen te volgen, workshop." **P6:** "Ja graag zelfs! Door een cursus te volgen met veel verdieping. Misschien een logopedist op de groep hebben die jou tips enzo kan geven voor de praktijk." **P9:** "Ja, ik zou meer informatie willen van logopedisten wanneer dit niet goed is." **P11:** "Ja, door mij hier meer in te verdiepen."

Normaal verlopende spraak- en taalontwikkeling in de leeftijd van twee en drie jaar

Om te bepalen wat participanten weten van de normaal verlopende spraak- en taalontwikkeling van een twee- en driejarige zijn de vragen: 'Wat moet volgens u een kind op tweejarige leeftijd kunnen betreft praten?' en 'Wat moet volgens u een kind op driejarige leeftijd kunnen betreft praten?' gesteld. Op deze vragen werden uiteenlopende antwoorden gegeven. Alle antwoorden werden meerdere malen genoemd. De antwoorden zijn onder de twee hoofdcodes: taalbegrip en taalproductie geplaatst. Deze hoofdcodes zijn weer onder verdeeld in de subcodes: semantiek, morfologie, fonologie - fonetiek (spraak), syntaxis en pragmatiek. De genoemde kenmerken bij de hoofdcodes taalbegrip en taalproductie zijn weergegeven in tabel 3. Tevens is in tabel 3 zichtbaar, onder de kopjes tweejarige en/of driejarige hoe vaak een bepaald kenmerk is genoemd. Onder het aantal benoemde kenmerken worden twee expliciete antwoorden van participanten als voorbeelden weergegeven.

Tabel 3: Wat moet volgens participanten een kind op twee- en driejarige leeftijd kunnen betreft taalbegrip, taalproductie en spraak

			Tweejarige	Driejarige
Taalbegrip	Semantiek	Begrijpen	5x genoemd	3x genoemd
			P6: "De ander begrijpen."	P4: "Eenvoudige verhaaltjes begrijpen"
			P7: "Kleine opdrachten begrijpen."	P7: "Opdrachten begrijpen."
		Aanwijzen	3x genoemd	X
			P11: "Dingen aanwijzen die gevraagd worden."	
			P19: "Woordjes aanwijzen."	
	Morfologie	Taalkundige vormen	X	3x genoemd
				P1: "Meer taalkundige vormen worden begrepen zoals voorzetsels."
				P6: "Verschillen snappen bijv. één paard, twee paarden"

				(meervoudsvormen)
Taalproductie	Semantiek	Benoemen	11x genoemd	X
			P16: "Concrete voorwerpen benoemen."	
			P12: "Dingen benoemen."	
		Actieve woordenschat	2x genoemd	6x genoemd
			P15: "Meer dan 20 woorden kunnen zeggen."	P14: "Woordenschat van ongeveer 80% van de themawoorden."
			P17: "Aardig wat woordjes."	P17: "Grote woordenschat."
	Morfologie	Taalkundige vormen	4x genoemd	9x genoemd
			P13: "Meer taalkundige vormen gebruiken."	P15: "Begint in verleden tijd te praten."
			P15: "Beginnen met meervoud (hoeft nog niet perfect)."	P18: "Meervoud maken."
	Fonologie – fonetiek (spraak)	Eigen naam uitspreken	4x genoemd	X
			P18: "Eigen naam zeggen"	
			P20: "Eigen naam benoemen."	
		Klanken produceren	4x genoemd	3x genoemd
			P9: "Bepaalde letters kunnen uitspreken."	P9: "Alle klanken goed uitspreken."
			P6: "Hoeft niet alle klanken perfect uit te spreken."	P10: "Veel letters goed kunnen uitspreken."
		Verstaanbaarheid	3x genoemd	4x genoemd
			P13: "Duidelijk verstaanbaar."	P1: "Uitspraak verbetert"
			P14: "Meer dan de helft verstaanbaar."	P5: "Duidelijker praten."
	Syntaxis	Zinnen formuleren	19x genoemd	15x genoemd
			P5: "Twee tot drie woordzinnen."	P18: "Drie tot vijf woordzinnen."
			P7: "Twee of meer woordzinnen."	P9: "drie of meer woorden in een zin."
		Voornaamwoorden	X	5x genoemd
				P1: "Voornaamwoorden gaan gebruiken."

				<i>P19: "Begripen ik en jij toepassen."</i>
	Pragmatiek	Vragen stellen/vragen beantwoorden	6x genoemd	11x genoemd
			<i>P14: "Eenvoudige vraag stellen/Antwoord geven op eenvoudige vraag."</i>	<i>P11: "Waarom vragen stellen."</i>
			<i>P20: "Eenvoudige vraag stellen."</i>	<i>P4: "Op simpele vragen antwoord geven."</i>
		Duidelijk maken wat hij/zij wil of niet wil	3x genoemd	4x genoemd
			<i>P11: "Zeggen dat hij/zij iets niet leuk vindt."</i>	<i>P6: "Duidelijk maken wat hij wil door te praten."</i>
			<i>P17: "Duidelijk maken wat hij/zij wil."</i>	<i>P15: "Kan met taal veel duidelijk maken."</i>
		Vertellen	X	9x genoemd
				<i>P17: "Gespekjes met andere kinderen voeren."</i>
				<i>P18: "Verhaaltje vertellen."</i>

Kenmerken en alarmbellen betreft achterstanden in de spraak- en/of taalontwikkeling in de leeftijd van twee en drie jaar

De vraag: 'Wat vindt u kenmerkend voor een achterstand in het praten van een twee- en driejarige?' is gesteld om erachter te komen wat participanten kenmerkend vinden voor een achterstand in de spraak- en/of taalontwikkeling van een twee- en driejarige. De antwoorden van de participanten zijn onderverdeeld in de hoofdcodes: taalbegrip, taalproductie, luistervaardigheid, stagnatie in de ontwikkeling en gedrag. De hoofdcodes zijn vervolgens ingedeeld in de subcodes: semantiek, fonologie – fonetiek (spraak), pragmatiek, slechthorendheid, niet reageren, geen vooruitgang en frustratie (tabel 4). Weinig tot niet verstaanbaar wordt het meest genoemd.

De vraag: 'Wanneer gaan echt de alarmbellen bij u rinkelen betreft het praten van een twee- en driejarige?' is vervolgens gesteld. Hier is voor gekozen, om te kijken wanneer participanten het idee hebben dat ze écht actie moeten ondernemen. De antwoorden zijn eerst weer onderverdeeld in taalbegrip of taalproductie en daarna in de linguïstische niveaus. Daarnaast is de code gedrag toegevoegd (tabel 4). Weinig tot niet praten zien participanten als de grootste alarmbel. In tabel 4 is ook weergegeven hoe vaak de kenmerken en/of alarmbellen benoemd zijn. Onder hoe vaak een kenmerk en/of alarmbel genoemd is staan twee expliciete antwoorden van participanten als voorbeelden weergegeven.

Tabel 4: Wat vinden participanten kenmerkend voor een achterstand in de spraak- en/of taalontwikkeling bij peuters en wanneer gaan de alarmbellen rinkelen betreft spraak- en/of taalontwikkeling bij een peuter.

			Kenmerken achterstand	Alarmbellen
Taalbegrip	Semantiek	Niet Begrijpen	3x genoemd	5x genoemd

			P2: “Niet begrijpen wat er gezegd wordt, tegen het kind	P5: “Woorden niet begrijpt.”		
			P20: “Kind begrijpt de leidster niet”.	P16: “Kind begrijpt niet wat ik bedoel.”		
			Alleen aanwijzen en niet benoemen	4x genoemd	X	
		P10: “Die, aanwijzend.”				
		P11: “Aanwijzen, maar niet benoemen.”				
		Taalproductie	Fonologie – fonetiek (spraak)	Weinig tot niet verstaanbaar	10x genoemd	5x genoemd
P17: “Slecht verstaanbaar	P2: “Onverstaanbaar.”					
P16: “geen herkenbare woorden	P18: “Ruim drie jaar niet verstaanbaar.”					
Eigen taal spreken	2x genoemd			X		
	P9: “Eigen taal spreken die niemand begrijpt.”					
	P6: “Eigen taaltje maken.”					
Klanken onjuist produceren	6x genoemd			3x genoemd		
	P6: “Woorden anders uitspreken.”			P5: “Geen geluidjes maakt.”		
	P9: “Bepaalde klanken niet goed uitspreken.”			P9: “Bepaalde klanken niet goed uitspreekt.”		
	Pragmatiek			Communicatie/interacties	6x genoemd	3x genoemd
					P1: “Geen contact met leeftijdsgenoten.”	P10: “Minder verbale communicatie.”
					P18: “Weinig sociale contacten.”	P15: “Drie jaar niet communiceren.”
		Weinig tot niet praten	6x genoemd	12x genoemd		
			P17: “Weinig tot niet praten.”	P6: “Niet of nauwelijks praten.”		

			P20: "Praat niet."	P17: "Niets zegt."
		Weinig tot geen woorden zeggen	3x genoemd	X
			P1: "Benoemt geen woorden."	
			P4: "Met woordenniet aan kunnen geven wat het bedoeld."	
		Zich niet duidelijk maken	X	3x genoemd
				P5: "Moeite met iets duidelijk maken."
				P11: "3,5/4 jaar niet duidelijk maken wat hij bedoeld."
Luistervaardigheid	Slechthorendheid		3x genoemd	X
			P13: "Slechthorend."	
			P18: "Als het kind me niet goed hoort."	
	Niet reageren		2x genoemd	X
			P1: "Reageert niet als je iets zegt."	
			P17: "Niet reageren op anderen."	
Stagnatie in de ontwikkeling	Geen vooruitgang		3x genoemd	X
			P3: "Peuter blijft bij de 2 woordzin."	
			P15: "Als de woordenschat niet groeit."	
Gedrag	Frustratie		2x genoemd	4x genoemd
			P18: "Frustratie."	P3: "Gefrustreerd."
			P19: "Frustratie."	P6: "Veel boos is."

Discussie

Op basis van dit onderzoek kan de onderzoeksvraag *‘Op welke signalen letten pedagogisch medewerkers met betrekking tot eventuele achterstanden in de spraak- en/of taalontwikkeling van kinderen op het kinderdagverblijf?’* beantwoord worden. Er kan worden geconcludeerd dat participanten op een aantal verschillende signalen letten, waarbij signalen als weinig tot niet verstaanbaar of weinig tot niet praten vaak genoemd werden. Deze signalen werden door meer dan een kwart van de participanten geantwoord. Participanten noemen vrijwel geen signalen van achterstanden in de taalbegrip, op een enkeling na. Participanten lijken dan ook bij het signaleren van achterstanden in de spraak- en/of taalontwikkeling vooral te letten op datgene wat ze daadwerkelijk horen, namelijk taalproductie of spraak.

Bij de vragen over wat een kind op twee- en driejarige leeftijd moet kunnen betreft de spraak- en/of taalontwikkeling was het opvallend dat er over het algemeen alleen mijlpalen genoemd werden betreft taalproductie of spraak. Een enkeling benoemde een mijlpaal betreft taalbegrip. Participanten lijken taalbegrip moeilijker te herkennen dan taalproductie. Literatuur bevestigt dat taalbegrip vaak moeilijker te herkennen is dan taalproductie voor personen uit de omgeving van het kind (NVLF, 2017). Als er wordt gekeken naar de antwoorden die gegeven zijn, is het opvallend dat de ene participant soms al meer verwacht betreft spraak- en taalontwikkeling op tweejarige leeftijd dan de andere participant. Zo noemt bijvoorbeeld één participant dat een tweejarige meer dan de helft verstaanbaar moet zijn en een ander benoemt dat volgens haar de tweejarige al volledig duidelijk verstaanbaar moet zijn. Bij de meest genoemde punten zitten participanten wel op dezelfde lijn. Deelgenomen participanten lijken aan de hand van de antwoorden de mijlpalen op tweejarige leeftijd van Goorhuis-Brouwer (2007) voor het grootste gedeelte goed te kennen. Betreft de vraag over de spraak- en taalontwikkeling van een driejarige zaten deelgenomen participanten enkel betreft het produceren van klanken niet op één lijn. Er lijkt dan ook nog onduidelijkheid te zijn over de mijlpalen die door Stes (2008, pp. 44-54) benoemd worden betreft produceren van klanken in de leeftijd van drie jaar. Daarnaast zijn produceren van klanken en de verstaanbaarheid van een twee- en driejarige ook weinig benoemd door deelgenomen participanten. Overigens staat de verstaanbaarheid wel vermeld als belangrijke punt in de ontwikkeling van de normaal verlopende spraak- en taalontwikkeling (Goorhuis-Brouwer, 2007). Opvallend is dat ‘zinnen produceren’ veel meer is genoemd dan de andere kenmerken, zowel bij de vraag over de spraak- en/of taalontwikkeling van een tweejarige als een driejarige. Deze mijlpaal van Goorhuis-Brouwer (2007) weten participanten goed te benoemen. De antwoorden betreft de lengte van de zinnen komen overeen met het schema van de normaal verlopende spraak- en taalontwikkeling (Goorhuis-Brouwer, 2007). Daarnaast is het opmerkelijk dat veel participanten punten benoemen die te maken hebben met de communicatie (pragmatiek). Het is deels te verklaren waarom participanten veel punten benoemen met betrekking tot communicatie (pragmatiek). De participanten zijn de gehele werkdag op het kinderdagverblijf aan het communiceren met de twee- en driejarigen op het kinderdagverblijf. Punten betreft de communicatie (pragmatiek) zullen daardoor waarschijnlijk sneller opvallen.

Betreft kenmerken van een achterstand in de spraak- en/of taalontwikkeling valt op dat verstaanbaarheid juist wel vaak genoemd wordt door participanten. Participanten lijken bij het signaleren dus het meest te letten op wanneer het kind weinig tot niet verstaanbaar is. Opvallend is dat het produceren van klanken bij de vraag over kenmerken van een achterstand in de spraak- en/of taalontwikkeling ook meer naar voren komt in vergelijking met de twee vragen over wat een twee- of driejarige moet kunnen betreft spraak- en/of taalontwikkeling. Participanten benoemen alleen niet specifiek om welke klanken dit dan gaat. Wanneer er naar de antwoorden van participanten wordt gekeken, lijken participanten te denken dat twee- en driejarigen alle klanken zouden moeten kunnen produceren. Wanneer ze nog niet alle klanken produceren, lijken participanten te spreken van een achterstand in de spraak- en/of taalontwikkeling. Zoals eerder genoemd lijken participanten de mijlpalen van de klankontwikkeling (Stes, 2008, pp.44-54) niet goed te herkennen. Daarnaast is het ook bij deze vraag weer opmerkelijk hoe weinig punten er genoemd werden betreft taalbegrip.

Er is ook gekeken wanneer er bij participanten écht de alarmbellen gaan rinkelen betreft achterstanden in de spraak- en/of taalontwikkeling van een twee- en driejarige. De verwachting bij deze vraag was dat weinig tot niet verstaanbaar weer het meest genoemd zou worden. Dit bleek niet zo te zijn. Weinig tot niet praten werd nu een aantal malen meer genoemd, dan bij de vraag over de kenmerken van een achterstand in de spraak- en/of taalontwikkeling. Tevens werd weinig tot niet praten opvallend vaker genoemd dan de andere punten van participanten, dus participanten vinden weinig tot niet praten meer alarmerend dan weinig tot niet verstaanbaar praten. Dat weinig tot niet praten het meest genoemd wordt, kan ermee te maken hebben dat participanten het kunnen communiceren (pragmatiek) met een kind belangrijk vinden, zoals eerder genoemd. Participanten herkennen de mijlpaal verstaanbaarheid (Goorhuis-Brouwer, 2007) van een twee- en driejarige goed en kunnen vandaar uit bepalen wat alarmerend is voor een achterstand in de spraak- en/of taalontwikkeling. Participanten benoemen dat ze verstaanbaarheid alleen kenmerkend vinden voor een achterstand in de spraak- en/of taalontwikkeling wanneer een peuter echt heel slecht of niet verstaanbaar is. Goorhuis-Brouwer (2007) bevestigt dat een peuter voor 50-70% verstaanbaar zou moeten zijn, dus dat er pas gesproken kan worden van een eventuele achterstand in de spraak- en/of taalontwikkeling wanneer de peuter minder dan 50% verstaanbaar is. Tevens is het bij de vraag over alarmbellen betreft de spraak- en/of taalontwikkeling ook opvallend dat taalbegrip weinig wordt benoemd.

Bij de vraag over wat kenmerkend is voor een achterstand in de spraak- en/of taalontwikkeling en de vraag over wat participanten nou echt écht alarmerend vinden voor een achterstand in de spraak- en/of taalontwikkeling, valt op dat ander opvallend gedrag weinig genoemd werd. Het enige opvallende gedrag dat genoemd werd was frustratie. Participanten lijken met enige voorzichtigheid van interpretatie niet snel te kijken naar ander opvallend gedrag, tijdens het signaleren van achterstanden in de spraak- en/of taalontwikkeling. Tevens kan het ook mogelijk zijn dat participanten ander opvallend gedrag niet in verband brengen met een eventuele achterstand in de spraak- en/of taalontwikkeling. Literatuur beschrijft dat het van belang is om ander opvallend gedrag wel te herkennen en dit opvallende gedrag in verband te brengen met een eventuele spraak- en/of taalachterstand, gezien opvallend gedrag voort kan vloeien uit een achterstand in spraak- en/of taalontwikkeling (Schoon et al., 2010). Ander opvallend gedrag kan namelijk uitmonden in bijvoorbeeld gedragsproblemen of een laag zelfbeeld. Deze problemen verergeren zolang een spraak- en/of taalachterstand niet herkend en behandeld wordt (Schoon et al., 2010). Tevens bevestigt Howard (2006) het belang van het in verband brengen van ander opvallend gedrag met onderliggende spraak- en/of taalachterstanden, gezien opvallend gedrag soms foutief gediagnosticeerd wordt onder andere stoornissen, terwijl een achterstand in de spraak- en/of taalontwikkeling ten grondslag ligt. De consequenties van een foutieve diagnose zijn groot (Howard, 2006). Een verkeerde diagnose kost het individu, de economie en de maatschappij veel geld (Public Health England, 2019)

Samenvattend wordt duidelijk dat het van belang is dat participanten alle mijlpalen in de normaal verlopende spraak- en taalontwikkeling nog beter leren herkennen, zodat de kwaliteit van signaleren nog verhoogd wordt. De literatuur bevestigt het belang hiervan. Feldman (2019) geeft aan dat het belangrijk is om eerst goede kennis te hebben van de mijlpalen in de normaal verlopende spraak- en taalontwikkeling, om achterstanden in de spraak- en taalontwikkeling te kunnen signaleren (Feldman, 2019). Naast het herkennen van alle mijlpalen in de normaal verlopende ontwikkeling is het van belang dat de participanten ook weten dat achterstanden in de spraak- en/of taalontwikkeling zich kunnen uiten in gedrag. Schoon et al. (2010) bevestigt dit. Deelgenomen participanten hebben aan de hand van beantwoording van de vragen laten zien dat ze veel signalen betreft achterstanden in de taalproductie en spraak weten te herkennen. Aan de hand van de gegeven antwoorden is zichtbaar dat ze de taak die vanuit de opleiding Pedagogisch Medewerker wordt opgelegd, op zich nemen (Pedagogisch werker - SAW 3, 2011, p. 579). Naast het herkennen van veel signalen van achterstanden in de taalproductie en spraak, valt op dat deelgenomen pedagogisch medewerkers het lastig lijken te vinden om te herkennen welke klanken een twee- of driejarige zich wel of nog niet eigen moet hebben gemaakt. Daarnaast is het opvallend dat

deelgenomen participanten signalen van achterstanden in taalbegrip lastig lijken te herkennen. Mogelijk kan dit ook betekenen dat deelgenomen pedagogisch medewerkers achterstanden in de taalbegrip minder alarmerend vinden. In het signaleren van spraak- en/of taalachterstanden valt dus nog vooruitgang te boeken, om spraak- en/of taalachterstanden nog beter te kunnen signaleren bij twee- en driejarigen op het kinderdagverblijf.

Bij dit onderzoek kan er worden gesproken van een aantal beperkingen. Ten eerste is er sprake van een kleine steekproefgrootte, hierdoor neemt de representativiteit af. De kleine steekproefgrootte maakt dat de resultaten met voorzichtigheid geïnterpreteerd moeten worden. Als tweede punt kon er, doordat er gebruik gemaakt is van een enquête, niet doorgevraagd worden. Hierdoor waren antwoorden soms incompleet.

Dit onderzoek kent echter ook sterkte punten. Ten eerste heeft er een pretest plaats gevonden. De vragen zijn op pedagogisch medewerkers getest. De onduidelijkheden die hieruit voortvloeiden zijn daarna aangepast. Dit zorgt voor een hogere validiteit. Ten tweede zijn de enquêtes online afgenomen. Het online afnemen van enquêtes zorgde ervoor dat een grotere populatie heeft deelgenomen, dit heeft de generaliseerbaarheid van het onderzoek vergroot. Ten derde zijn er alleen kinderdagverblijven benaderd in Friesland, Groningen en Drenthe. Het aantal deelgenomen participanten per provincie was in evenwicht. Dit maakt dat er een goed beeld gevormd kan worden op welke signalen participanten letten met betrekking tot achterstanden in de spraak- en of taalontwikkeling in de drie noordelijkste provincies van Nederland. Overigens kan dit ook een beperking zijn, omdat er hierdoor geen beeld gevormd kan worden over herkennen van signalen in de spraak- en/of taalontwikkeling door pedagogisch medewerkers in de rest van Nederland.

Huidig onderzoek zou aanleiding kunnen zijn voor vervolgonderzoek. Huidig onderzoek zou nogmaals uitgevoerd kunnen worden, maar dan in andere provincies of in heel Nederland. Op deze wijze kunnen provincies met elkaar vergeleken worden.

Aan de hand van dit onderzoek kunnen aanbevelingen worden opgesteld om het signaleren van spraak- en/of taalachterstanden op het kinderdagverblijf door pedagogisch medewerkers te verbeteren.

- Pedagogisch medewerkers vinden het nog lastig om alle mijlpalen in de normaal verlopende spraak- en taalontwikkeling te herkennen. Daarnaast vinden pedagogisch medewerkers het nog moeilijk om punten behorend bij taalbegrip, productie van klanken en ander opvallend gedrag te identificeren. Een logopedist zou door middel van voorlichtingen hier meer informatie over kunnen geven. Door van te voren contact op te nemen met kinderdagverblijven, weet de logopedist wat ze kan verwachten van kennis betreft de spraak- en taalontwikkeling. Op deze wijze sluit de voorlichting zo goed mogelijk aan bij de kennis van de pedagogisch medewerkers.
- Logopedisten zouden naast het geven van voorlichtingen een bestand kunnen maken met daarin concreet en overzichtelijk informatie over mijlpalen in de normaal verlopende spraak- en/of taalontwikkeling, signalen van achterstanden in de spraak- en/of taalontwikkeling en ander opvallend gedrag. Dit bestand zou vervolgens overhandigd kunnen worden aan kinderdagverblijven, zodat pedagogisch medewerkers hier op terug kunnen vallen bij twijfels. Daarnaast kan er een nummer van de logopedist geplaatst worden in het bestand, zodat er bij vragen altijd contact opgenomen kan worden.
- Er zou meer aandacht geschonken kunnen worden aan het signaleren van achterstanden in de spraak- en/of taalontwikkeling binnen de opleidingen voor pedagogisch medewerkers. Wanneer hier meer aandacht aan geschonken zou worden, zullen pedagogisch medewerkers mijlpalen in de normaalverlopende spraak- en taalontwikkeling, punten behorend bij taalbegrip, productie van klanken en ander opvallend gedrag beter gaan herkennen. Dit zal de kwaliteit van signaleren vergroten.

Literatuurlijst

- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2020). *Formele kinderopvang; kinderen, uren, soort opvang, vorm opvang, regio*. Geraadpleegd op 23 april 2020, van <https://jmopendata.cbs.nl/#/JM/nl/dataset/20214NED/table?fromstatweb>
- Cox, E., Nannes, R., Schulte, M., & Vakgroep Logopedie GGD Nederland (2011). *Preventieve Logopedie*. Geraadpleegd op 15 februari 2020, van <https://www.depraatmaatgroep.nl/uploads/documents/brochure-preventieve-logopedie.pdf>
- Feldman, Heidi M. (2019). How Young Children Learn Language and Speech. *Pediatrics in Review*, 40(8), 398–411. <https://doi.org/10.1542/pir.2017-0325>
- Frederico, M., Jackson, A. L., Black, C. M., Joffe, B., McConachy, J., & Worthington, N. (2014). *Small Talk: Identifying communication problems in maltreated children — developing a problem identification tool*. Melbourne: Berry Street Childhood Institute
- Glascie, F. P. (2000). Evidence-based approach to developmental and behavioural surveillance using parents' concerns. *Child Care, Health and Development*, 26(2), 137–149. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2214.2000.00173.x>
- Goorhuis-Brouwer, S. M. (2007). *Gereviseerde minimum spreeknormen (G-MS)*. Geraadpleegd op 8 maart 2020, van <http://logopedieduursma.nl/cfsystem/userData/pdf/1366316020 document gms.pdf>
- Howard, D., & Hampton, D. (2006). Ear disease and Aboriginal families. *Aboriginal and Islander Health Worker Journal*, 30(4), 9–11. Geraadpleegd op 2 maart 2020, van <http://search.informit.com.au/browseJournalTitle;issn=1037-3403;res=IELAPA>
- Lahey, M. (1988). *Language disorders and language development*. New York, Verenigde Staten: Macmillan
- Laing, G. J. (2002). Evaluation of a structured test and a parent led method for screening for speech and language problems: prospective population based study. *BMJ*, 325(7373), 1152. <https://doi.org/10.1136/bmj.325.7373.1152>
- Lanting, C. I., de Wolff, M. S., Wiefferink, K., & Uilenburg, N. (2018). *JGZ-richtlijn taalontwikkeling (732000303)*. Geraadpleegd op 15 maart 2020, van <https://www.ncj.nl/richtlijnen/alle-richtlijnen/richtlijn/taalontwikkeling>
- Law, J., Charlton, J., Dockrell, J., Gascoigne, M., McKean, C., & Theakston, A. (2017). *Early Language Development: Needs, provision and intervention for pre-school children from socio-economically disadvantaged backgrounds*. Newcastle University ePrints.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2016, 2 september). *Wat is vve?* Geraadpleegd op 10 maart 2020, van <https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwijssectoren/voor-en-vroegschoolse-educatie/wat-is-voor-en-vroegschoolse-educatie>
- Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. (2018a, 6 maart). *Is wettelijk bepaald hoe de ontwikkeling van het kind moet worden vastgelegd?* Geraadpleegd op 13 maart 2020, van <https://www.veranderingenkinderopvang.nl/kwaliteit/vraag-en-antwoord/is-wettelijk-bepaald-hoe-de-ontwikkeling-van-het-kind-moet-worden-vastgelegd>
- Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. (2018b, 14 maart). *Pedagogisch beleidsplan*. Geraadpleegd op 12 maart 2020, van <https://www.veranderingenkinderopvang.nl/kwaliteit/wet-ikk/ikk-voor-ondernemers/de-ontwikkeling-van-het-kind-centraal/pedagogisch-beleidsplan>
- Ndung'u, R., & Kinyua, M. (2009). Cultural Perspectives in language and speech disorders. *Disability Studies Quarterly*, 29(4). Geraadpleegd op 28 februari 2020, van <https://dsq-sds.org/article/view/986/1175>
- NVLF. (2017). *Samenvatting NVLF richtlijn Logopedie bij taalontwikkelingsstoornissen*. Geraadpleegd op 4 april 2020, van <https://www.nvlf.nl/paginas/openbaar/vakgebied/vakinhoud/richtlijn-tos>
- Pedagogisch werker - SAW 3*. (2011) (2de editie). Meppel, Nederland: Edu'Actief.

- Postma, S. (2009). *Standpunt Signaleren van taalachterstanden door de jeugdgezondheidszorg* (29500100). Geraadpleegd op 1 april 2020, van <https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/295001006.pdf>
- Public Health England. (2019). *Speech, language and communication* . Geraadpleegd op 6 maart 2020, van <https://www.luton.gov.uk>
- Schaerlaekens, A. (2016). *De taalontwikkeling van het kind* (2de editie). Groningen, Nederland: Noordhoff.
- Schoon, I., Parsons, S., Rush, R., & Law, J. (2010). Children's Language Ability and Psychosocial Development: A 29-Year Follow-up Study. *Pediatrics* , 126(1). Geraadpleegd op 15 maart 2020, van <https://www.ifs.org.uk/caytpubs/schoon9.pdf>
- Stes, R. (2008) *Articulatiestoornissen* (6^e editie). Leuven, België: Uitgeverij Acco.
- Van Agt, H.M.E. (2011). *Language disorders in children: impact and the effect of screening*. Erasmus University Rotterdam.
- Verberne, L. D. M., Swinkels, I. C. S., Leemrijse, C. J., & Veenhof, C. (2015 oktober). Onderzoek met declaratiegegevens - kinderen blijven langer in behandeling bij de vrijgevestigde logopedist. *Nederlands tijdschrift logopedie*, 10, 6–12.
- Verhoeven, N. (2014). *Wat is onderzoek ?* (5de editie). Den Haag, Nederland: Boom Lemma.